

Waarom Gülten en Achmet Nederland verlieten

TALJA BLOKLAND,
THOMAS SCHILLEMANS
EN STIJN VERHAGEN

en wat we daarvan voor integratie kunnen leren

Hoe kan de binding tussen allochtonen en autochtonen bevorderd worden? De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) heeft minister Verdonk over deze kwestie een advies overhandigd. Burgers moeten meer kansen krijgen om zich met elkaar te verbinden, niet naast maar in de dagelijkse routines. De overheid en andere partijen kunnen daarvoor de voorwaarden scheppen.

Gülten en Achmet kwamen vanuit Iraaks Koerdistan naar Nederland, mochten blijven, werkten zich drie keer in de rondte aan de onderkant van de arbeidsmarkt, en keerden na enkele jaren terug naar huis. Ze waren het zat thuis proberen te raken in een samenleving die hen zelden aansprak als personen, maar bleef benaderen als allochtonen. Of, in Achmets woorden voor hun vertrek: 'Zij zien ons niet, zij alleen zien buitenlander, buitenlander'. Het verhaal van Gülten en Achmet staat in het RMO-advies "Niet langer met de ruggen naar elkaar" symbool voor onze integratieproblemen. De daar bij elkaar gebrachte cijfers bevestigen het bekende beeld. Allochtonen en autochtonen raken meer van elkaar verwijderd, al is de integratie van een deel van de allochtonen geheel of gedeeltelijk geslaagd. Klaarblijkelijk heeft het integratiebeleid niet de beoogde effecten gehad. Wat kunnen we beter doen? Over deze vraag boog de RMO zich reeds in het eerdere advies "Eenheid, Verscheidenheid, Binding", waarin zij de hooggespannen verwachtingen van spreiding temperde (zie Schillemans en Ver-

hagen in Vitale Stad nr. 9, 2004). De Raad kwam met een alternatief model voor integratiebeleid. De basis daarvan was eenheid – hetgeen ruimte schept voor verscheidenheid – onder de voorwaarde dat er binding bestaat. Hoe die binding te bevorderen is de centrale vraag in het nieuwe advies.

Bindingsvaardigheden

Binding bevorderen betekent kansen op verbinden bieden. Verbinden betekent mensen aan mensen knopen, maar met stevige knopen: het duurzaam bij elkaar brengen van autochtonen en allochtonen, zodat er sociale netwerken kunnen ontstaan. Uiteindelijk moeten mensen zich zelf met elkaar verbinden. Integratie is niet primair een kwestie van willen of 'schuld'. Met debatteren over die wilskwestie verdoen we kostbare tijd. Wat mensen willen valt nauwelijks te meten, en voor zover meetbaar is de wil van mensen behoorlijk grillig: niet bepaald de meest productieve inzet voor beleid. We kunnen ons beter afvragen hoe we de sociale infrastructuur kunnen verbeteren, opdat we kansen op verbinden

vergroten. Dat kan door verbinden zich niet naast, maar in de dagelijkse routines en netwerken van burgers te laten afspelen. De overheid en andere betrokken partijen kunnen daarin op drie manieren investeren. Zij kunnen, ten eerste, investeren in de bagage van personen die hun bindingsvaardigheden vergroot: werk, onderwijs en taal. Zolang achterstanden van minderheden niet afnemen, valt van op verbinden gericht beleid niet veel te verwachten. Lukt het die achterstanden terug te brengen, dan krijgt men er verbinden gratis bij. In de tweede plaats kunnen zij investeren in publieke domeinen. Hier is de vraag: wat voor ontmoetingsruimten heb je nodig om het mensen mogelijk te maken meer met elkaar te hebben dan een keertje contact? Het antwoord: ontmoetingsruimten die vanzelfsprekend, multifunctioneel en levensloopbestendig zijn. Ontmoetingsruimten zijn vanzelfsprekend wanneer mensen er komen omdat het belangrijk, handig, leuk of verplicht is, maar niet omdat ze worden opgeroepen te integreren. Zijn ze multifunctioneel, dan komen mensen ook om andere redenen in contact dan vanwege de contacten zelf – simpelweg omdat de vergadering van de werkgroep veiligheid op dezelfde plek en tijd plaatsvindt als de bingo-avond en de taalles. Levensloopbestendige ontmoetingsruimten bieden bindingskansen omdat mensen die in dezelfde levensfase zitten belangen, interesses en onzekerheden delen. Nu zien we daar gescheiden circuits, door niemand

bedacht maar toch ontstaan. De peuterspeelzaal met de voorschool voor allochtone kindertjes, en de kinderopvang voor de kindertjes van witte tweeverdieners zijn een voorbeeld van ten onrechte gescheiden circuits. Die twee instellingen gaan dan allebei bijeenkomsten voor ouders beleggen over wat te doen met peuters die zich krijsend door de supermarkt laten rollen. Maar of die peuter krijsd in de Aldi of de Albert Heijn, de belangen van hun ouders lopen bepaald niet langs etnische lijnen. Hun ontmoetingskansen in de huidige sociale infrastructuur lopen echter wel langs die lijnen.

Overeenkomsten

De betrokken partijen kunnen, ten derde, investeren in de organisatie van projecten die de grootste kansen op verbinden bieden. Dat zijn de projecten die duurzaam zijn en etniciteit overstijgen. Integratieprojecten zijn nu vaak gericht op zien dat de ander anders maar toch leuk is: georganiseerd rond etnisch verschil en gericht op elkaar aardig vinden. We

moeten toe naar etnisch overstijgende projecten. Zaalvoetbalcompetities tussen witte en zwarte wijken zijn mooi omdat ze over voetballen gaan – en niet over etniciteit. Als je integratie wilt bevorderen, moet je doen wat Achmet zegt: Achmet zien als een voetballiefhebber, niet Achmet, een buitenlander. Of scherper, wie integratie wil bevorderen moet ophouden etnisch verschil tot de inzet van initiatieven te maken. Duurzame projecten bovendien, omdat duurzaamheid een voorwaarde is om van incidentele ontmoeting tot sociale netwerken te komen. De overheid is dan als de operator in de vroege telefonie. Zij voert het gesprek niet, maar vergroot de mogelijkheden van mensen om na een eerste contact elkaar te kunnen terugbellen. Zaalvoetbalcompetities dus, geen zaalvoetbaltoernooi. Ten slotte zou men in zulke projecten minder op de goedheid van de burger, vooral de autochtone burger, moeten inzetten. We laten in het RMO-advies zien dat niet elke relatie er een hoeft te zijn van elkaar maar belangeloos aardig gaan vinden. Ook allerlei andere relaties bevorderen integratie. In

projecten in Amerika krijgen studenten die achterstandskinderen bijles geven korting op collegegelden. Dat stimuleert langdurige contacten, maar doet minder een moreel beroep op mensen om met elkaar te gaan integreren. De relatie blijft in stand uit welbegrepen eigenbelang van beide partijen, dankzij een derde partij. Het probleem van Gülten en Achmet was geen kwestie van willen: zij wilden gráág een thuis vinden – met Nederlanders. Maar in het alledaags leven deden zich veel te weinig mogelijkheden voor om met autochtonen relaties aan te knopen. En de autochtonen kregen zelden de kans om meer van Gülten te leren kennen dan haar streekgerechten. Op elk eenmalig ontmoetingsproject gericht op meer begrip en contact werden Gülten en Achmet's anders-zijn, de verschillen, en niet de overeenkomsten immers benadrukt. Andere dan eenmalige ontmoetingskansen deden zich nauwelijks voor. In alledrie de genoemde investeringsvelden zijn infrastructurele maatregelen nodig om verbinden te bevorderen. Maatregelen zijn het meest effectief wanneer zij direct en continu zijn verweven met het dagelijks leven. Infrastructurele maatregelen zijn bovendien minder stigmatiserend, omdat ze etniciteit niet centraal stellen als een onlosmakelijk met de cultuur van de ander verbonden gegeven. Met infrastructurele maatregelen kunnen de overheid en andere betrokken partijen uiteindelijk geen verbindingen tot stand brengen. Maar zij kunnen wel de kanalen helpen openstellen zodat burgers dat zelf, meer dan nu het geval is, kunnen doen.

Talja Blokland is buitengewoon hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, senior onderzoeker bij het onderzoeksinstituut OTB en lid van de RMO. Thomas Schillemans en Stijn Verhagen zijn adviseurs bij de RMO. Het advies "Niet Langer met de Ruggen naar Elkaar" is te downloaden op www.adviesorgaan-rmo.nl of op te vragen via rmo@adviesorgaan-rmo.nl

